༄༅། །སྨན་མཆོག་འབྲས་བུ་གསུམ་སྦྱོར་གྱི་ཞིབ་འཇུག་གནས་བབ་སྐོར་རོབ་ཙམ་གླེང་བ།

རྡོ་རྗེ་རིན་ཆེན། བོད་ལྗོངས་བོད་ལུགས་གསོ་རིག་སློབ་ཆེན་ཚན་ཞིབ་ཁུའུ།

ནང་དོན་གནད་བསྡུས། འབྲེལ་ཡོད་དཔྱད་གཞིའི་རྒྱུ་ཆར་གོ་བསྡུར་གྱིས་རྒྱུན་སྤྱོད་བོད་སྨན་འབྲས་བུ་གསུམ་ལ་རྒྱལ་ཁབ་ཕྱི་ནང་གི་སྤྱི་སྐོར་གཉིས་ནས་ཞིབ་འཇུག་བྱས་ཚུལ་ཅུང་གསལ་ཁ་དོད་པོས་ཐོ་སྤྱོད་བྱས་པ་བརྒྱད།གཅིག་ཤེས་ཀུན་གྲོལ་གྱི་ཚུལ་དུ་འབྱུང་འགྱུར་བོད་སྨན་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་ཚུལ་ཐད་དཔྱད་གཞིའམ་གྲོས་འགོ་འཕུལ་ཡོད།

བརྡ་ཆད་གཙོ་བོ། བོད་སྨན། འབྲས་བུ་གསུམ།ཞིབ་འཇུག གནས་བབ།

འདིར་གླེང་བར་བྱ་བ་ནི་གངས་ཅན་བོད་ཀྱི་བཅུ་ཕྲག་ནོར་བུའི་རིག་གནས་ཀྱི་ཁྲོད་ནས་གཞན་རྗེས་སུ་འཛིན་པ་འགྲོ་ལུས་ཁམས་མི་ན་བར་བདེ་བར་གནས་ཤིང་རིང་དུ་འཚོ་བར་བྱེད་པ་དང་། ཁམས་མ་སྙོམས་པ་འཕེལ་ཟད་འཁྲུགས་པའི་ཟུག་རྡུས་གདུང་བའི་འགྲོ་བ་རྣམས་ཀྱི་སྲོག་འཚོ་བར་བར་བྱེད་པའི་ཐབས་མཆོག་ཁྱད་འཕགས་སྟོན་པའི་གཞུང་ལུགས་དེ་གསོ་བ་རིག་པ་ཞེས་ཡོངས་སུ་གྲགས་པའི་གཞུང་ལུགས་འདིར་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་འབྱུང་ཁུངས་དང་། གཞུང་ལུགས་ཀྱི་སྒྲིག་གཞི། རིགས་ལམ་གྱི་ཁུངས་སྐྱེལ། ལག་ལེན་གྱི་རིན་ཐང་སོགས་གང་ཅིའི་ངོས་ནས་ཁུངས་བཙན་ཞིང་། ཚགས་དམ་པ། སྤྱོད་གོ་ཆེ་བའི་ཚན་རིག་ཅིག་ཡིན་པ་རང་ཤུགས་སུ་གྲུབ་ཡོད་ཁར། རླུང་སེམས་དང་འབྲེལ་བའི་ལུས་ནད་ཀྱི་རྣམ་གཞག་དང་ནད་རིགས་ངོས་འཛིན་ གསོ་ཐབས། དངུལ་ཆུ་བཙོ་བཀྲུའི་ལག་ལེན། ལུས་སེམས་འཕྲོད་བསྟེན་གྱི་ཐབས་ལམ་སོགས་ཀྱི་ཐད་གནའ་དེང་གི་གསོ་དཔྱད་གཞུང་ལུགས་གང་ལའང་གཞན་དྲིང་མི་འཛེག་པའི་དམིགས་བསལ་ཁྱད་ཆོས་ལྡན་པའི་རིག་པ་ཁྱད་འཕགས་ཤིག་ཡིན།

བོད་ལུགས་གསོ་རིག་ནི་གནས་སའི་ཁ་ཕྱོགས་ཀྱི་ངོས་ནས་ཤར་ཕྱོགས་གསོ་རིག་གི་ཁོངས་དང་། སྔ་ཕྱིའི་དུས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ལས་སྲོལ་རྒྱུན་གསོ་རིག་གི་ཁོངས་སུ་གཏོགས། གསོ་རིག་གི་འབྱུང་ཁུངས་ཡུལ་གྲུའི་ཁྱད་ཆོས་ལས་མཐོ་སྒང་གསོ་རིག་དང་བྱེད་པོ་བདག་གི་ངོས་ནས་བོད་ཀྱི་གསོ་རིག་ཅེས་བརྗོད་ཆོག དེ་ཡང་རང་རྒྱལ་ནི་འཛམ་གླིང་ཐོག་མི་རིགས་སྲོལ་རྒྱུན་གསོ་རིག་གི་རིག་གནས་དང་སྨན་རྫས་ཐོན་ཁུངས་ཆེས་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཡིན་ཞིང་། ཅི་ནའི་རིགས་ཀྱི་ཀྲུང་ལུགས་གསོ་རིག་ཕུད། གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་༥༥ཡོད་པ་ལས་མི་རིགས་ཞེ་བདུན་ལ་རང་མི་རིགས་ཀྱི་དམངས་ཁྲོད་སྨན་བཅོས་ཀྱི་ཤེས་བྱ་དང་སྨན་བཀོལ་ཉམས་མྱོང་གི་གསོག་འཇོག་མི་ཉུང་ཙམ་ཡོད་ལ། དེ་དག་གི་ཁྲོད་བོད་ལུགས་གསོ་བ་རིག་པ་དང་། སོག་པོའི་གསོ་བ་རིག་པ། ཡུ་གུར་རིགས་ཀྱི་གསོ་བ་རིག་པ་བཅས་ནི་གཞུང་ལུགས་ཀྱི་མ་ལག་ཆ་ཚང་ཞིང་། བེད་སྤྱོད་ཀྱི་ཁྱབ་ཁོངས་རྒྱ་ཆེ་བ། རྒྱལ་ཁབ་ཕྱི་ནང་དུ་ཡིད་རྟོན་ཡོད་པའི་འཐུས་ཚབ་རང་བཞིན་གྱི་མི་རིགས་གསོ་རིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད།[1]ཅེས་པ་ལྟར་ཀྲུང་གོའི་མི་རིགས་གསོ་རིག་གི་མཚར་སྡུག་མེ་ཏོག་རེ་རེས་ཀྲུང་ཧྭ་སྲོལ་རྒྱུན་གསོ་ རིག་རིག་གནས་ཀྱི་དྲི་ཞིམ་ལྷུམ་ར་བསྐྲུན་ཞིང་གྲུབ་ཡོད་པ་བསྙོན་དུ་མེད་མོད། དོན་དངོས་སུ་སྐབས་འགར་ཀྲུང་ལུགས་གསོ་རིག་གིས་ཀྲུང་ཧྭ་སྲོལ་རྒྱུན་གསོ་རིག་གཞན་དག་ཚང་མའི་འཐུས་ཚབ་བྱས་ཤིང་། ཡང་སྐབས་ལ་རེར་ཀྲུང་གོའི་

སྦྲོལ་རྒྱུན་གསོ་རིག་ཅེས་གླེང་དུས་དེ་མ་ཐག་གཙོ་རྩོམ་དུ་ཀྱང་ལུགས་གསོ་རིག་ཁོ་ནར་གོ་སྟེ་བརྒྱ་གོ་གཅིག་ཆོད་ཀྱི་སྣང་ཚུལ་བྱུང་དང་འབྱུང་བཞིན་ཡོད་པ་ནི་རིག་གནས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་རིན་ཐང་ལ་བསྐྱོན་འབྱིན་བྱས་པའི་དན་རྟགས་ལས་གཞན་གང་ཡང་མིན་པར་སྙམ།

སྐབས་སུ་བབས་པའི་གླེང་གཞི་སྨན་མཆོག་འབྲས་བུ་གསུམ་སྦྱོར་ནི་བོད་ཀྱི་སྨན་སྦྱོར་ཕལ་མོ་ཆེའི་རྩ་བའི་གྲུབ་བྱེད་ཡིན་པ་དང་། ནད་ཐོག་བེད་སྤྱོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡུན་རིང་ཞིང་བེད་སྤྱོད་ཁྱབ་ཁོངས་རྒྱ་ཆེ་བ་སོགས་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་ལྡན་པའི་འཕྲུས་ཚབ་རང་བཞིན་གྱི་སྨན་སྦྱོར་ཞིག་ཡིན་ལ། བོད་སྨན་ལས་རིགས་སུ་རྣང་ལྟར་གྲགས་པའི་རྩ་བའི་སྦྱོར་སྡེ་ཞིག་ཀྱང་ཡིན་པས་ན། སྦྱོར་བའི་ཐོག་མའི་འབྱུང་ཁུངས་ནས་གྲུབ་ཚུལ། ལག་ལེན། ཕན་ནུས་སོགས་ལ་ཆ་ཚང་བའི་སྒོ་ནས་རྟོག་ཞིབ་བརྒྱུད་དེ་སྦྱོར་བ་དེའི་སྡེབ་ལུགས་ཀྱི་རིགས་ལམ་དང་། ལག་ལེན་གྱི་ཁྱད་ཆོས། ཕན་ནུས་ཐོན་ཚུལ་བཅས་རང་གཞུང་གི་བཞེད་དགོངས་ལ་གཞི་བཅོལ་ནས་དེང་རབས་ཀྱི་སྨན་སྦྱོར་ཞིབ་འཇུག་གི་རེ་འདུན་ལྟར་གསལ་བཤད་དང་ར་སྤྲོད་བྱེད་ཐུབ་ན་རང་བསྟན་ལ་སྨན་པའི་བཀྱི་བ་དོན་ལྡན་ཞིག་ཏུ་བསམས་ཏེ་སྐབས་དོན་འབྲས་གསུམ་གྱི་སྤྱིའི་ཉམས་ཞིབ་ལས་དེའི་ཞིབ་འཇུག་གི་གནས་བབ་སྐོར་རོབ་ཙམ་གླེང་པ་ལ།

དང་པོ། སྤྱིར་རྒྱལ་ཁབ་ཕྱི་ནང་དུ་ཞིབ་འཇུག་བྱས་ཚུལ།

འབྲེལ་ཡོད་ཡིག་ཆ་ལྟར་ན་རྒྱལ་ཕྱིར་བཙན་བྱོལ་བོད་གཞུང་སྨན་རྩིས་ཁང་དང་སྲུད་སི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་པད་མའི་སྨན་རྫས་བཟོ་གྲྭས་མང་སྦྱོར་སོགས་རིན་ཆེན་གྱི་རིགས་དང་པད་མ་ཉེར་བརྒྱད་ཅེས་པའི་བོད་སྨན་སྨན་རྫས་སྐོར་ཞིག་ལ་དེང་རབས་སྨན་གསར་ཞིབ་འཇུག་གི་རེ་འདུན་བཞིན་ཉམས་ཞིབ་བྱས་ཡོད་ཚུལ་ལས་དེ་མིན་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་དང་ཚོགས་པ་གཞན་དག་གིས་ཆེད་དོན་བོད་ལུགས་སྨན་རྫས་ཞིག་ལ་ཆ་ཚང་བའི་ཉམས་ཞིབ་བྱས་པའི་གནས་ཚུལ་གསར་ལམ་དུ་འཁོད་པ་ཆེས་མ་མཐོང་ཞིང་། རྒྱ་གར་གྱི་ཚེ་ཡི་རིག་བྱེད་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་འབྲས་གསུམ་ཙུང་སྤྱོད་ཤུགས་ཆེ་སྟབས་ཆེད་དོན་Three Palaཡི་ཞིབ་འཇུག་གི་བཀྱི་བ་གང་འཚམ་སྤེལ་ཡོད་ཚུལ་ཐོས་ལམ་ཙམ་ལས་མཐོང་ལམ་གྱི་ཡུལ་དུ་མ་གྱུར་མོད། ཉེ་ཆར་རྒྱ་ཡིག་གི་ལམ་ནས་བྲིས་པའི་དཔྱད་རྩོམ་ལས་དེའི་ཐད་ཀྱི་འབྲེལ་ཡོད་དཔྱད་འབྲས་མདོར་ཙམ་བཀོད་པ་ག་ཤམ་གསལ། འབྲས་བུ་གསུམ་ཐང་ནི་ཨ་ཡོ་རྦེ་རྡའི་སྨན་སྦྱོར་ཁྲོད་ཀྱི་གལ་ཆེའི་གྲུབ་ཆ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། བསྡོམས་རྩིས་བྱས་པ་ལྟར་ན་ཨ་ཡོ་རྦེ་རྡའི་སྨན་སྦྱོར་༥༠༠༠ཙམ་གྱི་ནང་དུ་འབྲས་གསུམ་ནི་བསྐྱར་བཀོལ་བེད་སྤྱོད་ཀྱི་ཚད་(使用频率) མཐོ་ཤོས་ཀྱི་རྩ་བའི་སྨན་སྦྱོར་ཡིན་ཞིང་། བསྐྱར་སྤྱོད་ཀྱི་ཚད་ （频度） ༢༡༧ཡིན།[2]ཞེས་དང་། ཀྱང་གོ་དང་བསྡུར་ན། འབྲས་བུ་ གསུམ་སྦྱོར་ (ཕྱི་མ) ཀྱི་དེང་རབས་སྨན་སྦྱོར་གསར་སྤེལ་གྱི་ཐད་རྒྱ་གར་གྱི་ཐོན་སྐྱེད་འབོར་ཚད་ཆེ་ཞིང་། སྦྱོར་བའི་ཐོན་རྫས་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་ཀྱང་མང་པོ་ཞིག་ཡོད་དེ། དཔེར་ན་འབྲས་གསུམ་མིག་གི་གཏིག་སྨན་དང་འབྲས་གསུམ་རིང་བུའི་ (ལེབ་སྦྱོར་ 锭剂) སྦྱོར་བ་ལྟ་བུ་དང་། བསྡོམས་རྩིས་བྱས་པ་ལྟར་ན་རྒྱ་གར་དུ་འབྲས་བུ་གསུམ་ཐང་གི་བདེ་སྲུང་ཐོན་རྫས་ལེབ་གཟུགས་ཅན་དང་སྤྲིན་ཐུམ་ཅན་ཐོན་སྐྱེད་བྱེད་པའི་བཟོ་གྲྭ་༡༠༠ལྷག་ཙམ་ཡོད་ཅིང་། གཞན་རྒྱ་གར་གྱི་ཚན་ཞིབ་པས་དེང་རབས་ཀྱི་ནད་ཐོག་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པ་བརྒྱུད་འབྲས་གསུམ་ལ་ད་དུང་སོ་སྲིན་སྔོན་འགོག་གི་ནུས་པ་ཡོད་ཚུལ་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་སྟབས་མཁུར་བཀང་ངམ་ཁའི་ནང་འཁྲུ་བྱེད་ཀྱི་སྨུར་རྫས་ཡང་གསར་སྤེལ་བྱས་ཡོད[3]ཅེས་གསལ་བ་ལྟར་འཕགས་ཡུལ་དུ་འབྲས་བུ་གསུམ་ལ་ཞིབ་འཇུག་གི་ལས་གཞི་རབ་དང་རིམ་པ་སྤེལ་ཏེ་གྲུབ་འབྲས་ཀྱང་མི་དམན་པ་བླངས་ཡོད་པ་མངོན་གསལ་རེད། རྒྱལ་ནང་དུ་སློབ

ཆེན་དང་། སྨན་ཁང་། ཞིབ་འཇུག་ཁང་། སྨན་བཟོ་གྲྭ་བཅས་ནས་མུ་ཏིག་བདུན་ཐང་དང་། ཏིག་བརྒྱད། སྤང་རྒྱན་བཅོ་ལྔ་སོགས་སྨན་རྫས་དུ་མར་སྨན་གསར་གྱི་ཉམས་ཞིབ་རབ་དང་རིམ་པ་སྤེལ་ཏེ་བོད་ལུགས་སྨན་རྫས་ཉིད་སྤར་བས་དེང་རབས་སྤྱི་ཚོགས་སུ་ཐབ་ཞུགས་བྱེད་པའི་ཐད་གྲུབ་འབྲས་མི་དམན་པ་བླངས་ཡོད། ལྷག་པར་དུ་པེ་ཅིང་ཀྲུང་ལུགས་གསོ་རིག་སློབ་ཆེན་དང་། ཅང་ཞི་ཀྲུང་ལུགས་གསོ་རིག་སློབ་ཆེན། ཁྲིན་ཏུའུ་ཀྲུང་ལུགས་གསོ་རིག་སློབ་ཆེན། ལྷོ་དབུས་མི་རིགས་སློབ་ཆེན། ལྷོ་ནུབ་མི་རིགས་སློབ་ཆེན། ཡུན་ནན་ཀྲུང་ལུགས་གསོ་རིག་སློབ་གླིང་བཅས་སུ་མི་རིགས་སྨན་རྫས་ཞིབ་འཇུག་ཁང་ངམ་སའོ་ཆེད་འཛུགས་ཐོག་བོད་སྨན་གཙོ་བོར་བྱས་པའི་མི་རིགས་སྨན་རྫས་ཁག་ལ་ཆེད་དོན་གྱི་ཞིབ་འཇུག་སྤེལ་བཞིན་ཡོད་པར་མ་ཟད། རྒྱལ་ཁབ་དང་ཞིང་ཆེན་རིམ་པའི་འབྲེལ་ཡོད་རྣམ་གྲངས་ཀྱི་རྒྱབ་སྐྱོར་ཡང་མི་ ཉུང་བ་ཐོབ་སྟེ་མི་རིགས་གསོ་རིག་ཞིབ་འཇུག་གཤིན་སའི་སྟོབས་ཤུགས་ཆེ་བའི་དཔུང་ཁག་གསར་པ་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད། དེ་དག་ལས་ཁྲིན་ཏུའུ་ཀྲུང་ལུགས་གསོ་རིག་སློབ་ཆེན་གྱིས་འབྲས་བུ་གསུམ་སྦྱོར་ལ་ཞིབ་འཇུག་གི་རྣམ་གྲངས་གཉེར་ཏེ་ཆེད་དོན་དེང་རབས་ཞིབ་འཇུག་གི་ལས་གཞི་བརྩམས་ཡོད་སྐབས། དེ་བཞིན་དུ་རང་ ལུགས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་འཐབ་ཕྱོགས་ཁྲིད་དུའང་མ་ནུ་བཞི་ཐང་དང་། ཞི་བྱེད་དྲུག་པ་སོགས་སྨན་རྫས་འགར་ཆེད་དོན་ཞིབ་འཇུག་གི་ལས་གཞི་འགོ་བརྩམས་ཡོད་པས་མཚོན་འབྲས་བུ་གསུམ་སྦྱོར་གྱི་ཞིབ་འཇུག་ཏུ་མགོ་བའི་ཉམས་མྱོང་དང་། ཐབས་ཤེས། དཔྱད་གཞིའི་རྒྱུ་ཆ་སོགས་མཐུན་རྐྱེན་ཅུང་ལེགས་ཙམ་འཛོམས་ཡོད་དོ།།གཞན་ཡང་ཁྲུན་ཏུའུ་སན་ལི་ཅིང་"三勒浆སྨན་ལས་ཚད་ཡོད་ཀུང་སིའི་ལོ་རྒྱུས་ངོ་སྦྱོར་དུ་སན་ལི་ཅིང་༼དོན་དུ་ར་གསུམ་ལྡེ་གུའི་སྦྱོར་བ་ཡིན༽གྱི་སྦྱོར་བ་འདི་ཐོག་མར་རྒྱ་གར་ནས་དར་ཞིང་། ད་ལྟའི་བར་ལོ་ངོ་ལྔ་སྟོང་གི་ལོ་རྒྱུས་ཡོད། ཆེས་ཐོག་མར་ཨ་ཡོ་རྦེ་རྡའི་སྔོ་སྦྱོར་དུ་བཀོད། ལོ་རྒྱུས་སུ་ཀྲུང་གོར་སྦྱོར་བ་འདི་ཉིད་ལན་གསུམ་ཐོན་པ་སྟེ། སྤྱི་ལོ་༡༣༠༠ཡར་སྔོན་ཏེ་ཐང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་སྐབས་གནའ་བོའི་པའོ་སི་༼ཏ་ཟིག༽བརྒྱུད་ནས་ཐང་གི་ རྒྱལ་ས་ཁྲང་ཨམ་དུ་སླེབས་ཤིང་ཐང་རྒྱལ་ལིས་དབྱི་（李豫）མཚན་ཅན་གྱིས་གསོལ་བཞེས་སུ་གྱུར་ནས་པོ་བྲང་གི་གསོལ་སྐོན་དུ་བཤམས་པ་ནི་དུས་ཐོག་མ་དང་། ཡོན་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་བླ་སྨན་ཞིས་ཀོ་ཀྲིན（元代御医许国祯）གྱིས་བསྒྱུར་དུ་སན་ལི་ཅིང་སྦྱོར་བཟོ་བྱས་ཏེ་ཡོན་གྱི་མེས་པོ་སེ་ཆེན་རྒྱལ་པོའི་གསོལ་བཞེས་སུ་དྲངས་པ་ནི་དུས་གཉིས་པ་ཡིན། ༡༩༩༢ལོར་མིང་དུ་གྲགས་པའི་ཀྲུང་སྨན་མཁས་ཅན་དང་"། ཀྲུང་གོའི་ཀྲུང་སྨན་རིག་ཚན་གྱི་སྔ་ཁྲིད་པ་སློབ་དཔོན་ཆེན་མོ་ལིན་དབྱི་ཁོས（凌一揆）གྱིས་གཙོ་བའི་ཉམས་ཞིབ་ཚོགས་པས་མི་ལོ་བཅུའི་དཀའ་སྤྱད་འབད་བརྩོན་བྱས་པ་བརྒྱུད་ངལ་དུབ་སེལ་བའི་སན་ལི་ཅིང་ལྡེ་གུ་སྦྱོར་བཟོ་བྱས་པ་ནི་དུས་རིམ་གསུམ་པ་ཡིན་ཞེས་འཁོད་ཡོད་པ་ལྟར་སན་ལི་ཅིང་三勒浆ཞེས་པའི་རྩ་བའི་སྦྱོར་བ་ར་གསུམ་ལ་རྒྱ་ནག་ནས་ཀྲུང་གནའ་སྔ་མོའི་དུས་ནས་བེད་སྤྱོད་ཞིབ་འཇུག་གང་འཚམ་བྱས་ཡོད་པ་མངོན་གསལ་རེད། ལྷག་པར་དུ་དེང་སང་རྒྱལ་ནང་དུ་三勒浆ཞེས་འབྲས་གསུམ་གྱི་ལྡེ་གུའི་སྦྱོར་བ་ཞིག་ལ་བརྟེན་ནས་ཁེ་ལས་བཙུགས་ཡོད་པ་དང་ཐོན་ལས་ཀྱི་གཞི་རྒྱ་འང་ཆེ་ཙམ་བྱུང་བའི་དོན་དངོས་ལས། རང་ཅག་གི་དེའི་སྐོར་གྱི་ཞིབ་འཇུག་བྱ་བ་ཕྱོན་ཡོངས་ནས་ཅུང་རྗེས་ལུས་སུ་གྱུར་ཡོད་པ་ནི་བཤད་མ་དགོས་པའི་གནས་སོ།། སྤྱིར་འབྲས་གསུམ་ནི་བོད་སྨན་ནད་ཐོག་ཏུ་རྒྱ་ཁྱབ་ཏུ་སྤྱོད་བཞིན་པའི་སྨན་སྦྱོར་ཞིག་ཡིན་སྟབས། ཅུང་ཁྱབ་ཆེ་བའི་བེད་སྤྱོད་ཁྱབ་ཁྱུངས་དང་ཐོན་ལས་ཅན་གྱི་ཐོན་སྐྱེད་འབོར་ཚད་དེ་དང་ཐོན་འབོར་ངེས་ཅན་དང་ཐོན་ཡུལ་ཉུང་བའི་ཐོན་ཁུངས་དབར་གྱི་འགལ་ཟླ་བཅས་ནང་རྐྱེན་དང་། དཔལ་འབྱོར་ཚོང་དོན་དང་ཕྱི་གླིང་འགྲོ་འོང་གི་འགྱུར་བ་སོགས་ཕྱི་རྐྱེན་བཅས་འཛོམས་པ་ལས་འབྲས་གསུམ་གྱིས་སྔར་བཞིན་བོད་སྨན་ནད་ཐོག་དང་ཐོན་ལས་སུ་རྒྱུན་མཐུད་རང་བཞིན་གྱི་ཞབས་ཞུའི་འགན་ལེན་ཐུབ་མིན་དེ་ད་ཆ་སོམ་ཉིའི་གནས་སུ་གྱུར་ཞིང་། ལྷག

པར་དུ་ནད་ཐོག་གི་སྨན་སྦྱོར་མང་ཆེ་བར་འབྲས་གསུམ་ངེས་པར་དུ་ཡོད་དགོས་པའི་རྒྱུ་མཚན་ནམ་མེད་ན་མི་ཆོག་པའི་སྒྲུབ་བྱེད་རྣལ་མ་འཚོལ་རྒྱུ་དེའང་མི་འགྲུངས་པར་ལོ་སློལ་གྱིས་གསབ་དགོས་པའི་དྲིས་ལན་གཙོ་གནད་ཅིག་ཏུ་འགྱུར་རྒྱུ་ནི་བསྟོན་དུ་མེད་པའི་གནས་སོ།། གཞན་དུ་ནི་རྒྱལ་ནང་དུ་ཁྲིན་ཏུའུ་ཀྲུང་ལུགས་གསོ་རིག་སློབ་ཆེན་གྱི་མི་རིགས་གསོ་རིག་ཚན་པས་འབྲས་གསུམ་གྱི་སྨན་སྦྱོར་གྲུབ་ཆའི་སྐོར་ལ་ཐོག་མའི་ཉམས་ཞིབ་སྤེལ་ཡོད་པས་མཚོན་འབྲེལ་ཡོད་ཚན་པ་ཁག་གིས་བོད་སྨན་ལ་ཞིབ་འཇུག་བགྱིས་ཏེ་དེའི་ནུས་ལྡན་རང་བཞིན་ལ་བདེན་དཔང་དང་། སྨན་སྦྱོར་དང་དེའི་གྲུབ་ཆའི་ཞིབ་འཇུག་ཀྱང་གང་འཚམ་བྱས་ཡོད་མོད། ཡིན་ཡང་དེ་དག་ཕལ་ཆེར་བོད་སྨན་རིག་གཞུང་གི་རྒྱབ་ལྗོངས་སྤྲབ་ཅིང་གཞུང་ལུགས་མཛུབ་སྟོན་གྱི་ནུས་པ་ཆུང་ཕྱིར་དེར་དེང་རབས་ལ་ཕྱོགས་ཆེ་བའི་ཐལ་སྐྱོན་དང་། ལྷག་དོན་དུ་བོད་ཀྱི་གསོ་བ་རིག་པའི་གཞུང་དང་ལག་ལེན་གཉིས་ལ་སྦྲུངས་པ་ཚད་ལྡན་མ་བྱས་པར་བྱུང་རྒྱལ་དུ་ཞིབ་འཇུག་གི་ལས་སུ་ཞུགས་དང་འཇུག་བཞིན་པའི་འཕྲུལ་པ་དེས་དྭངས་གཙང་གསོ་རིག་གི་ཆུ་རྒྱུན་དེ་བཞིན་རྙོགས་མར་མི་གཏོང་བའི་ངེས་པ་མེད་སྙམ། དེ་བཞིན་དུ་སྤུན་ཟླའི་ས་ཁུལ་གྱི་གསོ་རིག་སློབ་གླིང་གི་ཞིབ་སློབ་དཔྱད་རྩོམ་གྱི་ཁྲོད་དུ་འབྲས་གསུམ་ལ་ཆེད་དུ་དཔྱད་པ་མ་མཐོང་ཡང་། སྦྱོར་བའི་གྲུབ་ཚུལ་ནས་ལོ་རྒྱུས། རིག་གཞུང་། ནད་ཐོག་བེད་སྤྱོད། སྨན་རྫས་གཞན་དང་བསྡུར་དཔྱད་སོགས་ཀྱི་ཐབས་ལམ་སྤྱད་དེ་ཙུང་ཆ་ཚང་བའི་སྒོ་ནས་སྨན་སྦྱོར་རྐྱང་པ་གཞན་གྱི་ཞིབ་འཇུག་གི་ལས་གཞི་བརྩམས་ཡོད་པ་མཐོང་ཆོས་སུ་གྱུར་ཀྱང་། རང་ལུགས་འབྱུར་དུ་ཐོན་པ་ཙམ་ལས་དེང་རབས་ཞིབ་འཇུག་གི་སྒྲུབ་བྱེད་ཀྱིས་དབེན་པའི་ཞན་ཆ་མི་ཉུང་བ་མཆིས་སྣབས། རང་ལུགས་ཀྱི་རིག་གཞུང་ཁུངས་ཆོས་དང་། སྨན་སྦྱོར་གྱི་ལོ་རྒྱུས་བྱུང་རིམ། ནད་ཐོག་མྱོང་བྱང་། སྦྱོར་བའི་གྲུབ་ཚུལ་སོགས་གཞིར་བཞག་ཐོག་དེང་རབས་ཀྱི་སྨན་ལུགས་དང་སྨན་ནུས་ཞིབ་འཇུག་གི་དཔྱད་འབྲས་ཀྱིས་ཟུར་ལེགས་པར་བརྒྱན་ཏེ་བོད་ལུགས་ཀྱི་ཁུངས་ཆོས་འབྱུར་དུ་དོན་ཅིང་། དེང་རབས་ཞིབ་འཇུག་ཐབས་ཤེས་ཀྱིས་མངོན་པར་ཕྱུག་པའི་བོད་ལུགས་སྨན་སྦྱོར་གྱི་ཞིབ་འཇུག་ཐབས་ལམ་ཞིག་གསར་དུ་གཏོད་རྒྱུ་ནི་གནད་ཀྱི་དམ་པར་ངེས་སོ།།

གཉིས་པ། བྱེ་བྲག་བོད་སྨན་ལས་རིགས་ཁྲོད་ཀྱི་ཉམས་ཞིབ་བྱེད་ཚུལ་དང་དེར་ཁ་གཏད་ཞིབ་འཇུག་གི་དོན་སྙིང་།

དེ་ཡང་འབྲེལ་ཡོད་ཀྱི་ཡིག་ཆར་བལྟ་ཀློག་དང་དཔྱད་བསྡུར། དེ་མིན་བོད་སྨན་ཁེར་ལས་དང་སྨན་ཁང་སོགས་འབྲེལ་ཡོད་ཚན་པའི་ཐོན་སྐྱེད་དང་བེད་སྤྱོད་ཀྱི་དོན་དངོས་གནས་ཚུལ་དང་ཟུང་འབྲེལ་བྱས་པ་བརྒྱུད་གནས་སྐབས་རང་བཞིན་གྱི་བསྡོམས་གྲངས་འགོད་ཐུབ་པ་ནི་འདི་ལྟར། མིག་སྔར་བོད་སྨན་ནད་ཐོག་དང་ཐོན་ལས་སུ་ཨ་རུ་གཙོ་བོའི་སྨན་རྒྱུ་ཡིན་པའི་སྦྱོར་བ་ཁྲོན་བསྡོམས་༡༧༦དང་། བ་རུ་ཡོད་པའི་སྨན་སྦྱོར་༦༢། སྐྱུར་རུ་ཡོད་པའི་སྨན་སྦྱོར་༩༢བཅས་ཡོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་རིམ་པ་བཞིན་དུ་དེང་བོད་སྨན་ནད་ཐོག་ཏུ་ཡོངས་ཁྱབ་སྤྱོད་བཞིན་པའི་སྨན་སྦྱོར་ཁྲོན་༣༦༠ལྷག་གི་བརྒྱ་ཆའི་༥༠%དང་། བརྒྱ་ཆའི་༢༠.༦༦། བརྒྱ་ ཆའི་༣༠.༦༦ཟིན་ཡོད་[4] ཅེས་གོང་གསལ་གྱི་བསྡོམས་རྩིས་ལས་འབྲས་བུ་གསུམ་ནི་བོད་སྨན་སྨན་སྦྱོར་ཕལ་ཆེ་བའི་རྩ་བའི་སྨན་རྒྱུ་ཡིན་པ་དོན་གྱིས་གྲུབ། ཡིན་ནའང་བོད་སྨན་གྱི་ཐོན་སྐྱེད་འཕོར་ཆེན་ཅན་དང་ཞབས་ཞུའི་ཁྱབ་ཁོངས་རྒྱ་སྐྱེད་ལྡབ་འགྱུར་བྱུང་དང་འབྱུང་བཞིན་པའི་དེང་གི་དུས་དང་མཚོན་ན། སྤྱིར་འབྲས་གསུམ་གྱི་ཐོན་ཁུངས་ཕལ་ཆེ་བ་རྒྱལ་ཕྱི་ཡིན་པ་དང་། ཁྱད་པར་དུ་རྒྱལ་ཁབ་ཕྱི་ནང་གཉིས་སུ་སྤྱོད་ཚད་ཆེ་བ། བསྡུ་སྒྲུབ་ཀྱི་འགྲོ་ལུགས་རྟོག་འཛིངས་ཆེ་ཁར། རང་ལྗོངས་དང་རྒྱལ་ནང་དུ་ཐོན་འབོར་ཉུང་བ་སོགས་ཀྱི་ དངོས་ཡོད་གནས་ཚུལ་ལས་འབྲས་གསུམ་གྱི་རྒྱུན་ལྡན་བེད་སྤྱོད་ནི་འགན་ལེན་ཁག་ཐེག་བྱེད་དཀའ་བའི་གནས་སུ་ལྷུང་

ཞིང་། སྨན་རྒྱུའི་ཐོན་ཁུངས་ངོས་ནས་ཉེན་བརྡ་བཏང་དང་གཏོང་བཞིན་པ་སླས་མེད་རེད། ལྷག་པར་དུ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཕྱི་འབྲེལ་སྲིད་ཇུས་དང་ཁྱིམ་མཚེས་རྒྱལ་ཁབ་དབར་གྱི་ཕྱི་འབྲེལ་གནས་ཚུལ་གྱི་འགྱུར་ལྡོག་ཁྲོད་ཕལ་ཆེ་བ་རྒྱ་གར་དང་། བལ་ཡུལ་ནས་ནང་འདྲེན་བྱེད་དགོས་པའི་བོད་སྨན་འབྲས་གསུམ་གྱི་རྒྱུ་ཆ་བསྡུ་སྒྲུབ་ཀྱི་དོན་དངོས་ལ་ཤུགས་རྐྱེན་ཆེན་པོ་ཐེབས་སྲིད་པའང་བསྙོན་དུ་མེད་པའི་གནས་ཤིག་སྟེ། གལ་ཏེ་རྒྱ་གར་ནག་དང་བལ་ཡུལ་བཅས་ཀྱི་ཕྱི་འབྲེལ་འབྲེལ་བ་དེ་རྐྱེན་གང་རུང་གིས་གློ་བུར་ཛ་དྲག་ཏུ་སོང་ནས་ཕན་ཚུན་གྱི་ཕྱི་ཚོང་འགྲོ་འོང་ཐད་དེ་ཆད་པ་ཡིན་ན། གོང་གསལ་ལྟར་བོད་སྨན་ཕལ་ཆེ་བ་ཞིག་བཟོ་ཐབས་བྲལ་ཏེ་བོད་སྨན་གྱི་ནད་ཐོག་བེད་སྤྱོད་རེ་བ་ཚུལ་བཞིན་སྐོང་མི་ཐུབ་པའི་གནས་སུ་བསྒྱུལ་རྒྱུ་ནི་ གདོན་མི་ཟ་འོ།། དེར་བརྟེན་འབྲས་གསུམ་རྒྱུ་ཆའི་དམིགས་བསལ་གནས་བབ་ལ་གཞིགས་ཏེ་ཁོར་ཡུག་འདེམ་སྒྲུག་ཐོག་མིས་བཟོ་འདེབས་འཛུགས་ཀྱི་ཐབས་ལམ་གསར་གཏོད་ཀྱིས་བོད་སྨན་གྱི་ནད་ཐོག་སྨན་སྤྱོད་འགན་ལེན་བྱེད་ཐུབ་པ་བྱ་རྒྱུ་ནི་ཁ་ཚ་དགོས་གཏུགས་ཀྱི་ལས་འགན་ཞིག་ཏུ་འདོད་དོ།།

ལར་གསོ་རིག་གི་གསོན་ཤུགས་དང་འཚོ་གནས་ཀྱི་རིན་ཐང་དེ་ནི་གཞུང་ལུགས་ཀྱི་ཐུན་མིན་ཁྱད་ཆོས་ཙམ་ཁོ་ནར་བརྟེན་པ་མ་ཡིན་པར་ཡང་སྙིང་ནད་གཞི་འགོག་བཅོས་ཀྱི་ནུས་པ་དང་ལྡན་པའི་སྨན་རྫས་ཡོད་མེད་ལ་རག་ལུས་པའི་ཕྱིར། སྔོན་ཐོན་གྱི་གསོ་རིག་ལ་ནུས་ལྡན་སྨན་གྱིས་བདེན་དཔང་དང་། ནུས་ལྡན་གྱི་སྨན་སྦྱོར་ལ་སྤུས་ལྡན་སྨན་རྫས་ཀྱིས་རྒྱབ་རྟེན་བྱེད་དགོས་རྒྱུ་ནི་ང་ཚོས་མ་འདེམ་རང་བབས་སུ་བྱུང་བའི་བདམ་ག་ཞིག་ཏུ་ངེས་པ་ལགས་ན། འོ་སྐོལ་གྱི་བསྒྲགས་ཚིག་སྟེ་ནམ་མཁའ་དང་མཉམ་པའི་སེམས་ཅན་ལ་ནམ་མཁའ་དང་མཉམ་པའི་ཕན་ཐོགས་པར་ཤོག་ཅིག་གི་དམ་བཅའ་དེ་མངོན་དུ་འགྱུར་བའི་འགན་ལེན་ཡང་ཡིན་པར་འདོད། དེ་ཡང་ཇི་སྐད་དུ། མ་དར་བ་རྣམས་སུ་དར་བར་བྱེད་ཅིང་། དར་བ་རྣམས་དགང་ཅིང་འཕེལ་བ་དང་། ཉམས་པ་རྣམས་གསོ་ནུས་པར་གྱུར་ཅིག ཅེས་གསུངས་པ་ལྟར་བོད་གངས་ཅན་པའི་གསོ་བ་རིག་པའི་དཔལ་ཡོན་གྱི་གཟི་གདངས་སྔར་བས་བཀྲ་ཞིང་བཀྲག་ཆེ། ང་ཚོས་ཆེ་ཆུང་ལ་མ་ལྟོས་པར་ཕྱོགས་དང་སྣ་རེ་ནས་བཟུང་སྟེ་གང་གི་རིན་ཐང་རྣལ་མ་དེ་ཉིད་ལུས་ཅན་སྐྱེ་འགྲོ་ཡོངས་ཀྱི་ཕན་བདེའི་དཔལ་དུ་ཡུན་ནས་ཡུན་དུ་གནས་པར་བརྩོན་དགོས་སོ།།

དཔྱད་གཞིའི་ཡིག་ཆ།

གསོ་རིག་རྒྱུད་བཞི། གཡུ་ཐོག་ཡོན་ཏན་མགོན་པོས་རྩོམ་སྒྲིག་བྱས། ༡༩༨༢ལོར་བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་གིས་བསྐྲུན།

ཤེལ་གོང་ཕྲེང་། དེའུ་དམར་བསྟན་འཛིན་ཕུན་ཚོགས་ཀྱིས་བརྩམས། ༢༠༡༡ལོར་མི་རིགས་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་གིས་བསྐྲུན།

[1] མི་རིགས་གསོ་རིག་གི་ལོ་ལྔ་ཚན་བཅུ་གསུམ་པའི་ཚན་ཞིབ་འཆར་འགོད་ཀྱི་གླེང་གཞིར་གསལ། （十三·五民族医药科研规划-绪论）

[2]张卫明，植物资源开发研究与利用，江苏：东南大学出版社，

2005:50

[3]杨继家 张艺等，藏医药与印度传统医药对三果汤传统应用及现代研究概述，世界科学技术—中医药现代化 P1313

[4] སློབ་དཔོན་ཉི་མ་ཚེ་རིང་མཆོག་གིས་བགྲིསཔའི་ཟིན་ཐོ་ལས་བཤུས།

རྩོམ་ཁྲུངས། བོད་ཀྱི་གསོ་རིག་དྭ་བ།